

1. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף י עמוד א
אלא, אי קשיא הא קשיא: בית שמאי אומרים: אין מסלקין את התריסין ביום טוב ובית הלל מתירין אף להחזיר, אלמא: גבי שמחת יום טוב בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא... (אי נמי) +מסורת הש"ס: דילמא לא היא+ עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא אלא משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, אבל התם - לא.

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מז עמוד א
המחזיר מטה של טרסיים בשבת - חייב חטאת. מיתבי: המחזיר קנה מנורה בשבת - חייב חטאת,

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קב עמוד ב
עייל שופתא בקופינא דמרא, רב אמר: משום בונה, ושמואל אמר: משום מכה בפטיש.

4. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף לה עמוד א
רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו: הכא במגדל של עץ עסקינן; דמר סבר: כלי הוא, ואין בנין בכלים ואין סתירה בכלים. ומר סבר: אהל הוא.

5. תוספות ד"ה ובית הלל

6. גידולי שמואל מסכת ביצה דף כב עמוד א
וכתב באר יצחק (א"ח סי' י"ג) דתוס' כאן כשיטתם (שבת צ"ה. ד"ה והרודה) כיון דמותר לגבן ב"ט מן התורה אף דמגבן בשבת חייב משום בונה, נמצא דגם מלאכת בונה הותרה באוכל נפש, ולב"ה דסברי מתוך דהותרה גם שלא לצורך, מותר מה"ת לבנות בית ב"ט לצורך היום לדור ולאכול בו ולהצילו משרב שמש, אלא אסור מדרבנן משום עובדא דחול כמו דאסור טוחן ומרקד מה"ט ע"ש, ולכן ב"ש דלא סברי מתוך ובנין בית אסור מה"ת החמירו גם בנין בכלים אטו בנין בית דאסור מה"ת ב"ט, אבל לב"ה דגם בנין בית אסור רק דרבנן לכן בכלים אין בנין כלל ומותר גם מדרבנן

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף צה עמוד א
תנו רבנן: החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת, המכבד, והמרבץ, והרודה חלות דבש, שגג בשבת - חייב חטאת, הזיד ביום טוב - לוקה ארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות.

8. תוספות מסכת שבת דף צה עמוד א
מיהו תימה לר"י כיון דמותר לגבן ב"ט מן התורה אפילו באפשר אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר אם כן נפל ביתו ב"ט יהא מותר לבנותו ב"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש ו"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביום טוב.

9. ש"ת באר יצחק חלק אורח חיים סימן יג
ויש לומר לפ"ז דהא דפליגי ר"א ורבנן בשבת במגבן דר"א ס"ל דחייב משום בונה וחכמים ס"ל דאינו אלא משום שבות, היינו משום דמבואר בביצה (דף כ"ב) דב"ש ס"ל יש בנין בכלים וב"ה ס"ל אין בנין בכלים, וכיון דמבואר בשבת (דף ק"ל) דר"א שמותי הוא ומתלמידי ב"ש וס"ל בכל מקום כב"ש, וכיון דס"ל יש בנין בכלים ה"ה דיש בנין במגבן, וחכמים ס"ל כב"ה דאין בנין בכלים רק במחובר ממילא ה"ה באוכלין לא שייך בנין ולכן מגבן אינו אלא משום שבות, כן י"ל להך שיטה דס"ל דאי אין בנין בכלים דגם בנין גמור אין בו משום בנין בכלים,

10. ש"ת באר יצחק חלק אורח חיים סימן יג
ומה שהקשה הפני יהושע דאמאי לא נימא מתוך, נלע"ד לומר כלל חדש, דהרמב"ם ס"ל דכיון דמוכח מן ש"ס דילן דבנין ביום טוב אסור מה"ת, לכן בודאי י"ל דלא שייך לומר מתוך רק היכא דהותר האב או התולדה לצורך אוכל נפש דאז אמרינן דכמו כן הותר אותו האב או התולדה אף שלא לצורך אוכל נפש כמו בשחיטה והבערה והוצאה ובשול, אבל היכא דלא מצינו רק דהתולדה הותרה לא אמרינן בזה מתוך שהותרה התולדה לצורך ה"ה הותר האב שלא לצורך, משום דכיון דאב חשיב יותר מן התולדה לכן לא נגרר האב בתרה... לכן אף דמגבן מותר ביום טוב משום אוכל נפש, עכ"ז י"ל דדוקא מגבן דהוי תולדת בונה [וכמש"כ רש"י בפסחים (דף ס"ה) דמגבן הוי תולדת בונה וכו"כ הרמב"ם בה' שבת] הותרה משא"כ בונה עצמו דהוי אב וחמיר, ואין כח בתולדה הקלה להתיר את האב החמור במתוך, כאשר יודה כל יודע...
ענף ח. ועיקר קושית התוס' שהקשו דא"כ אם נפל ביתו יהא מותר לבנות משום מתוך כו', ה' נ"ל לכאורה לתרץ דהא מבואר בשבת (דף ע"ד ע"ב) ברש"י ד"ה תנור חייב שמונה כו' דאף דאין בונה בכלים עכ"ז חייב משום מכה בפטיש... עכ"ז ישנו לחיוב דמכה בפטיש על כל בונה אף ביום טוב, משום דעל מלאכת מכה בפטיש/ בפטיש/ ליכא למימר מתוך דהותרה במגבן לפי שיש לדון דכל מלאכת מכה בפטיש ליכא באוכלין, וכדאמרינן בביצה (דף ל"ג) דבאוכלי בהמה אין בהן משום תקון כלי, וממילא נאסר בנין בית ביום טוב משום מכה בפטיש דע"ז לא שייך מתוך הנ"ל, דאף דבונה מצינו במגבן אבל מכה בפטיש לא מצינו באוכלין, כן י"ל לכאורה מסברא.

11. גידולי שמואל מסכת ביצה דף כב עמוד א
דשער המלך מתרץ מה דלא אמרינן מתוך בבונה משום דבנין בית הוי מכשירין

12. חידושי הר"ן מסכת שבת דף קב עמוד ב
א. י"ל דכי אמרי' הכי ה"מ בכלי שנתפרק כגון מנורה של חוליות אבל עושה כלי מתחלתו לא מקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מקרי ומחייב

- ב. ולא עוד אלא אפילו כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו והחזירו חייב עליו משום בונה שמשעה שנתפרק ואין הדיוט יכול להחזירו בטל מתורת כלי ונמצא כשמחזירו עושה כלי בתחלה ומשום האי טעמא אסרינן בפרק כירה לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול (ומתפרק) [ותתפרק] לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בתחילה בשבת
- ג. ואחרים אומרים דרב דאמר הכא משום בונה ס"ל דיש בנין בכלים

13. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף כא עמוד ב

וכן לא נאמרו הדברים בהיתר החזרת חליות אלא בכלים בינוניים אבל גדולים ביותר אסור והוא שנאסרה החזרת תריסי חנויות כמו שהתבאר וכן מנורה עצמה פירשו בה במסכת שבת פרק כירה שאם היא גדולה אסור

14. ר' שכטר, שבת

דאם הדייט יכול להחזירו אכתי יש עליו שם כלי אף עכשיו בעודו בלתי מחובר. אבל אם צריכים לאומן להחזירו, אזי בהיותו מפרוק ליכא עליו שם כלי.

15. רש"י מסכת ביצה דף יא עמוד ב

אין איסור בנין וסתירה בכלים, אלא בבתיים דנחייב בבנין כל דהו, והעושה כלי או גומרו ביום טוב או בשבת - משום מכה בפטיש הוא דמחייב, שהוא חיוב לכל גמר מלאכה, או אם הוא דבר שהוא מחליקו - חייב משום ממחק, ואם צריך קצוע - חייב משום מחתך, וכן אורג או מסך או תופר, אבל בנין וסתירה - לא שייך בהו לאחיובי בסלוק וחזרה

16. פני יהושע מסכת שבת דף עד עמוד ב

לכך נראה לענ"ד דלרש"י נמי עיקר פלוגתא דאין בנין בכלים היינו דומיא דמטה ומנורה של חוליות או אפילו בכה"ג דעייל שופתא בקופינא דמרא דמחייב ליה רב משום בונה משום דתחלת מלאכה וגמר מלאכה נעשין כאחד ומש"ה לרב חייב משום בונה ולשמואל משום מכה בפטיש משא"כ בשאר כלים גמורין שאין מלאכתן נעשית כאחת כי הנך דשמעתין בחביתא ותנורא וחלתא שצריכין לכמה מלאכות וכל כמה שלא נגמר מלאכתן לא חזי למידי לעיקר תשמישן עד שתגמר מלאכתן לגמרי מש"ה לא מחייב בהו משום בנין אלא משום מכה בפטיש

17. רמב"ם הלכות שבת פרק י הלכות יב-יג

והבונה על גבי כלים פטור. העושה אהל קבוע הרי זה תולדת בונה וחייב, וכן העושה כלי אדמה כגון תנור וחבית קודם שישרפו הרי זה תולדת בונה וחייב, וכן המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה, ואינו חייב עד שיגבן כגרוגרת, המכניס יד הקרזום בתוך העין שלו הרי זה תולדת בונה וכן כל כיוצא בו, וכן התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדת בונה וחייב.

18. רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ו

וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב, ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין, וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו, ומגוף המלאכה הנעשית בשבת תדע מעין איזה אב היא ותולדת איזה אב היא.

19. אבן האזל

דעיקר אב מלאכה דבונה הוא בונה בנין שע"כ יש בו שני הענינים א' שהוא עושה אוהל קבוע, ב' שהוא מקבץ חלק אל חלק

20. מהר"ל על מסכת שבת

ואין החיוב משום שתיקן כלי, רק שתיקן דבר זה דרך בנין זה נקרא בונה, ולא אמרינן דאין בנין וסתירה בכלים רק שלא אמרינן שיהא חיוב שלו משום מעשה כל

21. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף צה עמוד א

והמגבן חייב משום בונה ואף על פי שאמרו אין בנין בכלים יש בנין באוכלים:

22. מנחת אשר לשבת צב

ואפשר דביאור הדבר דדרך בנין הוא בחומרים כעיקר בנין שהוא בחומר ובלבנים... אבל כלים אינם חמרי בנין אלא דבר מושלם שצורתו מתוקנת ומוכנה להנאת האדם ולפיכך אין בנין בכלים דאין זה דומה לבנין, וזה שכתבו הראשונים דהעושה כלי חדש מחומרים שעדיין אין עליהם שם כלי והוי כשאר חומרים הודומים לחמרי בנין באמת יש בהן בנין. וד"ז אפשר דאף דאין בנין בכלי מ"מ יש בנין באוכלין דשאני בזה אוכלין מכלים דטבע האוכלין שלפעמים מרכיבים אותם זה בזה...